

Besluittekst Werkgroep 2

Reactie op het delict: criteria en maatregelen

Situering maatregelen: principes, criteria en kader

Het parket geeft als algemene bedenking mee dat als duidelijke randvoorwaarde moet worden opgemerkt dat de maatregelen ook effectief gerealiseerd moeten kunnen worden door een voldoende aanbod (bv. tijdige opstart vormingen, voldoende capaciteit in gesloten instellingen, ...).

Complementariteit

Komen tot een duidelijke(re) reactie op een delict gepleegd door een minderjarige, die naast sanctionerend tegelijkertijd constructief is, staat centraal in het te ontwikkelen nieuw jeugdrecht. Het voorzien van 'complementaire trajecten', waarbij de reactie op het gepleegde delict enerzijds en het hulpaanbod anderzijds, zowel duidelijk onderscheiden als combineerbaar zijn, is een cruciaal gegeven binnen de conceptnota van de Vlaamse Regering van 20 maart 2015.

Globaal staat men erachter dat het geven van een duidelijke normerende reactie het vertrekpunt moet zijn bij grensoverschrijdend gedrag van jongeren. Diverse actoren beamen het belang van een voldoende helder onderscheid tussen enerzijds de duidelijke normerende reactie bij grensoverschrijdend gedrag en anderzijds het aspect hulpverlening. De boodschap dat grensoverschrijdend gedrag niet kan, moet het uitgangspunt zijn. In tweede instantie kan verder gedifferentieerd worden. Men benadrukt dat de finaliteit voldoende helder moet zijn voor alle betrokkenen, zeker voor de jongere.

Op heden blijkt het onderscheid tussen hulp en sanctie onvoldoende helder. Het parket geeft aan dat de jeugdrechter zou moeten kunnen kiezen voor een delictspecifieke of een hulpverlenende reactie of een combinatie van beide mits de keuzes helder gemotiveerd worden. Het moet duidelijk zijn welke omstandigheden werden meegenomen in een beslissing. Ook wat het aanbod van de gemeenschapsinstellingen betreft, wordt gesteld dat het onderscheid tussen hulp en sanctie als onvoldoende duidelijk ervaren wordt. Een aantal uitdrukkelijk delictspecifieke maatregelen, o.a. 'HCA-maatregelen', zou specifiek in het decreet geformuleerd moeten worden.

Parketmagistraten, jeugdrechters en Zorgnet-Icuro wijzen daarnaast uitdrukkelijk op het belang van voldoende verbinding tussen hulp en sanctie. Men benadrukt dat de reactie op het delict en het aspect hulpverlening niet volledig naast elkaar of los van elkaar gezien mogen worden. In dit verband wordt verwezen naar de evoluties binnen de aanpak van volwassen delictplegers. Daar is een tendens van toenemende verwevenheid merkbaar. De aanpak van drugdelicten en het kader van probatie worden als inspirerende voorbeelden genoemd.

Jeugdrechters benadrukken het belang van een uitvoeringsgarantie voor uitgesproken maatregelen wanneer opgelegde voorwaarden niet vervuld worden. Het effectief kunnen garanderen van uitvoering is van groot belang voor alle betrokkenen. Het parket beschouwt het niet kunnen uitvoeren van bv. een gevorderde plaatsing in een gemeenschapsinstelling bij het niet uitvoeren van (bijvoorbeeld) een leerproject als een groot probleem. Ook voor Zorgnet-Icuro en actoren uit de jeugdhulpverlening is het direct beschikbaar en inzetbaar zijn van aanbod belangrijk.

Het werken met/in een specifiek kader voor MOF enerzijds en VOS anderzijds kan bijdragen tot een grotere duidelijkheid. Dat vooronderstelt dat, wanneer het werken in de MOF afgesloten wordt, men kan (verder) werken in de VOS indien dit nodig blijkt. In dit verband stellen jeugdrechters en parketmagistraten in vraag of deze overgang wel via de brede instap moet verlopen. Ook de tussenstap via het CAP wordt in vraag gesteld wanneer bv. een jongere zijn voorwaarden niet opvolgt. Er wordt gepleit voor eenvoudigere systemen ter zake. Het parket vraagt om een naadloze overgang van MOF naar VOS, bij voorkeur op jeugdrechtbankniveau en binnen een korte termijn.

Jeugdadvocaten geven aan dat hoe sneller men reageert op een delict, hoe sneller de jongere ook zelf met een voorstel kan komen. Zij wijzen erop dat het voor de jongere en zijn advocaat helder moet zijn welke maatregelen en trajecten wanneer effectief inzetbaar zijn. Het 'geschreven project' wordt in dit verband uitdrukkelijk benoemd als een zinvol instrument.

Vanuit het parket wordt er ook op gewezen dat de reactie op een delict ook een opvoedkundig objectief heeft, hetgeen niet enkel sanctioneren inhoudt.

Besluit

- Vraag naar helderheid van in het begin: VOS vs. MOF. Een duidelijke motivering kan het onderscheid tussen beide duiden.
- Gedragenheid voor een duidelijk afgebakend sanctiepakket.
 - HCA: leerprojecten en gemeenschapsdiensten als sanctie, bemiddeling en hergo als herstelrechtelijk aanbod
 - gesloten opvang
 - huisarrest
 - behoud in het leefmilieu met voorwaarden
 - ...
- Het normbevestigende en verplichtende kader is de sanctie, los van de hulpverlenende inhoud.
- Voldoende aangepast aanbod is noodzakelijk. Het capaciteitsprobleem leidt tot straffeloosheid als het niet aansluit.

Herziening van maatregelen (art. 60 Jeugdwet)

De meningen lopen sterk uiteen over de vraag of het opleggen van delictspecifieke maatregelen, moet leiden tot het begrenzen van de mogelijkheden tot herziening van deze maatregelen.

Jeugdrechters en parket pleiten voor het behoud van ruime mogelijkheden op het vlak van herziening. Hiervoor worden uiteenlopende overwegingen aangehaald. Jeugdrechters geven aan dat niet-naleving van voorwaarden of maatregelen een grond kan zijn voor herziening, evenals de evolutie die een jongere doormaakt. Het parket brengt aan dat niet alleen normbevestiging, maar evenzeer re-integratie belangrijke finaliteiten zijn. Herziening van maatregelen zou een belangrijk middel zijn om hierrond te kunnen werken. Kinder- en jeugdpsychiaters wijzen erop dat al dan niet herziening gebeurt in functie van doeltreffendheid van maatregelen bij de jongere. De effecten zijn de bepalende factor, het initieel vertrekpunt is het feit dat er een delict gepleegd is.

Het is belangrijk dat de mogelijkheid van herziening en de eventuele gronden waarop van bij aanvang duidelijk zijn.

Jeugdadvocaten wijzen erop dat herziening in het huidig systeem een belangrijk middel is voor de jongere om het gesprek met de bevoegde jeugdrechter te kunnen aangaan. Men wijst erop dat ook het parket over mogelijkheden tot herziening beschikt.

Diverse andere actoren geven echter aan dat het begrenzen van de herzieningsmogelijkheden een logische consequentie lijkt van het inbrengen van een (meer) duidelijke en constructieve maatschappelijke reactie op het delict. De gegeven reactie op een delict moet eindig zijn. In dit verband wordt het belang van een duidelijk traject van bij aanvang voor alle betrokkenen benadrukt. Het onbegrensd herzien van maatregelen ondergraaft een voorspelbaar en helder traject. Men suggereert om de gevolgen van het niet volgen van de voorwaarden omschreven in de maatregelen al te verduidelijken bij het opleggen van de maatregel. Er wordt benadrukt dat op het vlak van herziening een onderscheid moet gemaakt worden tussen een hulpverlenend en een normerend kader. Jeugdrechters wijzen op de nood aan naadloze overgang van MOF naar VOS.

Besluit

- Behoud van herziening als mogelijkheid
- Bij niet-naleving moet herziening van een opgelegde maatregel mogelijk blijven.
- Bij aanvang moet het ganse traject helder zijn, inclusief de mogelijkheid van herziening en de eventuele gronden die hiervoor in aanmerking komen. Ook, indien mogelijk, reeds duidelijkheid over het nazorgtraject.
- Herziening moet mogelijk zijn op grond van de evolutie van een jongere, op grond van de effecten bij een jongere.
- Herziening moet een mogelijkheid zijn in het belang van de jongere.
- Herziening moet een mogelijkheid zijn in het kader van een evolutie die de jeugdrechter zelf vaststelt.
- Een reactie op een delict moet eindig zijn: moet een vooraf gekende maximale termijn hebben.

Cumulatie van maatregelen

Het belang van de mogelijkheid om maatregelen te combineren wordt algemeen onderkend. Men ziet dit als een belangrijke modaliteit opdat maatregelen met uiteenlopende finaliteit simultaan kunnen ingezet worden. Over de impact van dergelijke combinatie van maatregelen op beginselen als subsidiariteit en proportionaliteit, lopen de meningen uiteen.

Jeugdrechters en parket benadrukken het belang van het behoud van voldoende flexibele mogelijkheden voor de jeugdrechter. Er wordt gesteld dat jeugdrecht absoluut maatwerk is en moet blijven en dat het flexibel kunnen combineren daarbij een belangrijk gegeven is. Er moet voldoende en duidelijk gemotiveerd worden waarom er gecumuleerd wordt en de proportionaliteit binnen een reactie moet behouden blijven. Het combineren van maatregelen hoeft niet per definitie als problematisch te worden aanzien wat het bieden van een proportionele reactie op een delict betreft.

Er moet oog zijn voor de grenzen van cumul, zeker wanneer er wordt gereageerd en gecumuleerd als reactie op een MOF vanuit een MOF-kader. Men pleit voor het decretaal bepalen van een helder kader in een aantal duidelijke randvoorwaarden, eerder dan een gedetailleerde opsomming van mogelijkheden. Hierdoor kunnen verschillen ontstaan m.b.t. de mogelijkheid van cumul wanneer de meerdere maatregelen worden opgelegd vanuit eenzelfde finaliteit (hulp of sanctie) dan wel vanuit een verschillende finaliteit (hulp en sanctie). Zo zou binnen het MOF-kader in een meer beperkte cumulmogelijkheid kunnen voorzien worden, daar waar dat uitgebreider mogelijk kan zijn binnen het kader van jeugdhulpverlening. Jeugdrechters stellen hierbij wel als voorwaarde dat er op jeugdrechtbankniveau soepel moet kunnen geschakeld worden naar de hulp.

Jeugdadvocaten wijzen op het belang van voldoende eenvoud en transparantie in het systeem zodat bijvoorbeeld in het kader van een ‘persoonlijk project’ vlot gecombineerd kan worden, op maat van de situatie. Men stelt dat cumul een snelle reactie vanuit een VOS-kader mogelijk maakt wanneer onderzoek naar de feiten nog lopende is en een snelle reactie vanuit MOF-kader niet evident is. Het combineren van maatregelen staat het streven naar een zo weinig mogelijk ingrijpende tussenkomst (subsidiariteit) niet per definitie in de weg. Jeugdrechters sluiten zich hierbij aan en stellen dat dankzij het combineren van maatregelen soms een meer ingrijpende tussenkomst net kan vermeden worden.

Kinder- en jeugdpsychiaters wijzen erop dat het belangrijk is om de mogelijkheid van ingrijpende (opgelegde) hulpverlening te voorzien, ook los van het MOF-kader.

Zowel parket als actoren binnen de jeugdhulpverlening als HCA verwijzen uitdrukkelijk naar de bestaande mogelijkheid om een plaatsing in een gemeenschapsinstelling te combineren met herstelgerichte maatregelen. Dergelijke combinatie zou op heden onvoldoende aangewend worden maar wordt als een grote meerwaarde beschouwd.

Besluit

- Het behouden van de mogelijkheid van cumulatie wordt gevraagd en is gewenst.
- Duidelijkheid van bij de aanvang van het traject is belangrijk: van bij aanvang moet duidelijk zijn welke combinaties mogelijk zijn.
- Zeker bij verschillende finaliteiten moet cumuleren mogelijk zijn.
- Ook bij gelijke finaliteiten moet de jeugdrechter tot cumul kunnen overgaan, rekening houdende met proportionaliteit en subsidiariteit.

Terminologie: interventies in plaats van maatregelen

Men is het erover eens dat er nood is aan een heldere terminologie. Het moet voor alle betrokken actoren, niet in het minst voor de jongeren, duidelijk zijn welke lading de gebruikte term dekt. Het door elkaar hanteren van termen als maatregelen, sancties en straffen draagt niet bij tot die nagestreefde duidelijkheid. Het inbrengen van de nieuwe term ‘interventies’ voor delictspecifieke reacties leidt niet tot een grotere helderheid.

Helderheid m.b.t. terminologie vooronderstelt een duidelijk kader waarbinnen gewerkt wordt. De

mate waarin al dan niet vrijwillig gewerkt wordt en het al dan niet inzetten van vrijheidsberoving zijn daarbij belangrijke aspecten.

Vanuit het parket wordt ingebracht dat 'maatregelen' eerder een overkoepelende term is. Vanuit deze hoek wordt voorgesteld om de term sanctie te gebruiken wanneer het gaat om een delictspecifieke reactie. Parket en jeugdrechters wijzen er echter ook op dat in de voorlopige fase de term sanctie volgens hen niet kan gebruikt worden. Als mogelijke alternatieve term schuift het parket de term 'educatieve maatregel' naar voren. Door jeugdrechters wordt als alternatief de term 'maatschappelijke reactie' gesuggereerd.

Besluit

- Men gaat akkoord dat het inbrengen van de term 'interventies' voor delictspecifieke reacties niet wenselijk is.
- Ook het hanteren van de term 'straffen' is niet aangewezen.

Proportionaliteit en/in interventies

De keuze voor een bepaald kader/model wordt door velen als een belangrijke factor aangeduid wanneer gezocht wordt naar meer concrete invullingen van het begrip proportionaliteit. Het introduceren van een sanctiemodel impliceert logischerwijs het meer centraal stellen van (de ernst van) het misdrijf. Kiezen voor een meer 'hybride model' leidt tot het evenzeer benadrukken van het belang van context, persoonlijkheid en leefomgeving.

Heel wat actoren (oa. parketmagistraten, academici, For-K) verwijzen wat het vertalen van proportionaliteit betreft, naar het werken met minima en maxima voor specifieke misdrijven, eerder dan bepaalde sancties te koppelen aan bepaalde feiten. Deze minima en maxima zouden zo snel als mogelijk en op voorhand duidelijk moeten zijn voor de jongere. Jongeren hebben zicht nodig op de termijn van hun trajecten. Werken met minima en maxima maakt mogelijk dat zowel meer gewicht gegeven wordt aan de 'ernst van de feiten' als dat er aandacht blijft uitgaan naar individuele specificiteit. Voor wat de meest ingrijpende maatregelen betreft kan men er zich in vinden dat criteria geëxpliciteerd worden. De vraag wordt gesteld of het maken van een onderscheid tussen overtredingen, wanbedrijven en misdaden ook zinvol is wat minderjarigen betreft. Aan de andere kant wordt er op gewezen dat niet alleen moet gekeken worden naar de aard van de maatregel, maar ook/vooral naar de duur van de maatregel wanneer men het heeft over proportionaliteit.

Heel wat actoren verwijzen naar de wijze waarop voor volwassenen een link gemaakt wordt tussen gepleegde feiten en de reactie daarop. Hier zou zowel aandacht zijn voor het principe van proportionaliteit als voor de nood om rekening te houden met de specifieke persoonlijkheid en leefomgeving van de verdachte/dader. Jeugdrechters staan hierachter en voor hen kan/moet proportionaliteit ook in de reactie worden ingebracht door rekening te houden met persoonlijkheid, context, ...

De vraag die zou moeten gesteld worden wanneer gezocht wordt naar een proportionele reactie is of een bepaalde reactie effect kan hebben bij een bepaalde jongere. Bij verschillen is het belangrijk dat

men voldoende en duidelijk communiceert over waarom iemand a, b, of c heeft gekregen en dat men het gemaakte onderscheid kan uitleggen. Proportionaliteit moet steeds ook nog de mogelijkheid laten tot re-integratie.

Besluit

- Een algemeen kader moet worden voorzien om sancties te clusteren en een link te leggen tussen feiten en sancties, zonder die helemaal vast te zetten. Gedacht wordt aan een systeem in generieke termen dat bepaalde minima en maxima koppelt aan bepaalde feiten.
- Een beperkte keuzemogelijkheid aan maatregelen voor bepaalde delicten wordt niet weerhouden.
- Het duidelijker inbrengen van proportionaliteit betreft vooral situaties van vrijheidsberoving. Het werken met minima en maxima is aangewezen, geïnspireerd door het volwassenrecht.
- Ook voor andere maatregelen is het introduceren van minima en maxima m.b.t. sancties mogelijk zinnig.
- De duur is een belangrijk element dat moet worden afgebakend.

Ernst van de feiten als centraal criterium bij bepalen van een delictspecifieke reactie

Artikel 37 van de Jeugdwet, waarin de criteria benoemd worden waarmee een jeugdrechter rekening moet houden bij het nemen van een beslissing, komt aan bod. Jeugdrechters pleiten voor het behoud van de bestaande criteria. Het meer centraal stellen van de reactie op het delict lijkt minstens het introduceren van een andere/bepaalde ordening binnen deze criteria te impliceren. Meerdere actoren geven aan dat wanneer je de reactie op het delict meer naar voren schuift, je in de criteria die bepalend zijn voor deze reactie ook duidelijk moet zijn en de criteria die vertrekken vanuit het gepleegd feit meer naar voren moet plaatsen.

Parket, jeugdrechters en actoren uit de jeugdhulpverlening benadrukken het belang van het behoud van het blijven in rekening brengen van context en persoonlijkheid maar kunnen zich vinden in het (her)ordenen van de huidige zes criteria. Kinder- en jeugdpsychiaters wijzen op de nood aan duidelijkheid en geven aan dat het in de uitvoering vaak problematisch is wanneer deze duidelijkheid ontbreekt of wanneer te grote verschillen bestaan tussen de jongeren waarmee gewerkt moet worden. Alhoewel recidive onderkend wordt als een belangrijk gegeven binnen de mogelijke reactie op een gepleegd delict, acht men het niet zinvol/wenselijk hier een specifiek/extra criterium voor te voorzien.

Het meer centraal stellen van de ernst van de feiten impliceert ook dat er een oplossing moet komen voor het vaak uitblijven van een beslissing ten gronde en de actuele uitgebreide invulling van de 'voorlopige fase'. Er bestaat eensgezindheid over het belang van een voldoende snelle reactie wanneer een delict gepleegd wordt. De lange tijd dat een beslissing ten gronde op zich laat wachten, en vaak eenvoudigweg uitblijft, wordt hierbij als ronduit problematisch ervaren. Vanuit de gemeenschapsinstellingen wordt aangegeven dat op heden zowat 95 procent van de GI-plaatsingen

voorlopige maatregelen betreft. Gezien gesloten opvang uiterst ingrijpend is, is dit moeilijk of niet verdedigbaar. Jeugdrechters geven aan dat dit verschillend is van jeugdrechtbank tot jeugdrechtbank en dat hierin geen algemene lijn kan worden getrokken. Veel hangt ook af van hoe het (gerechtelijk) onderzoek vordert, waarbij een heel complexe zaak nu eenmaal tijd en capaciteit vergt van politie (en magistraten).

Besluit

- De 6 bestaande criteria van artikel 37 van de Jeugdwet kunnen worden aangehouden.
- Het is niet nodig nieuwe criteria toe te voegen.
- Het begrip recidive wordt niet als apart criterium weerhouden maar moet wel worden meegenomen bij de afweging. Het is echter inherent aan de andere 6 criteria.
- Er is nog geen eenduidigheid of het aspect recidive van bij het bepalen van de initiële maatregel moet worden meegenomen, dan wel dat het naar later moet worden verschoven. Ressorteert het onder het MOF-kader dan wel onder het luik hulp?
- De criteria moeten naar belang herbekeken worden wanneer de reactie op een delict een meer uitgesproken karakter van een sanctie krijgt. Ernst van de feiten is het centrale criterium.
- Herhaling van het uitgangspunt: een duidelijke reactie op een gepleegd feit, afgesplitst van een hulpverlenende actie. Focus ligt op de MOF-maatregel. En hierbij is een vaststelling dat het geruime tijd duurt voor er een reactie ten gronde komt.

Modulering delictspecifieke reacties

Bij de vraag naar de mate waarin alle mogelijke reacties op een gepleegd delict al dan niet exhaustief en limitatief in het decreet opgenomen moeten worden, benadrukken parketmagistraten het belang van het voorzien in een soort algemene module waarbij de mogelijkheid bestaat tot snelle plaatsing voor de eerste weken na het gepleegde delict. Daarnaast wordt er door meerdere actoren op gewezen dat het decreet het inspelen op en omgaan met ontwikkelingen en evoluties in de komende jaren niet mag bemoeilijken. Het te concreet gaan benoemen van specifieke benaderingen of instrumentarium in het decreet lijkt tegenaangewezen.

Jeugdrechters geven aan dat het voor hen voldoende is om een duidelijk zicht te hebben op het soort initiatief dat een voorziening vertegenwoordigt en welk aanbod ze allemaal 'in huis heeft' om te kunnen beslissen of ze jongeren eraan toevertrouwen, maar dat het dan aan de voorziening zelf is om een concrete invulling te geven aan de uitvoering. Voor hen is het niet nodig, noch aangewezen, om dezelfde modulering te installeren als in de integrale jeugdhulp. Zij benadrukken dat er absoluut moet vermeden worden dat hun beslissingsbevoegdheid om een bepaalde reactie te koppelen aan een strafbaar feit, afhankelijk wordt gemaakt van een 'toegangspoort'.

Er wordt ingebracht dat modulering een 'instrumentalisering van het aanbod is' en dat moet worden uitgeklaard welk aanbod je wil als mogelijke reactie op een delict. De vraag wordt gesteld in welke mate delictspecifiek aanbod breder moet zijn dan aanbod aangeboden door HCA-diensten en gemeenschapsinstellingen. Men geeft aan dat dergelijk delictspecifiek aanbod vrij beperkt kan

worden gehouden indien een naadloze overgang naar een VOS-aanbod gegarandeerd kan worden. Dagcentra ziet men eerder binnen een VOS-kader.

De gemeenschapsinstellingen ondersteunen de installatie van het voorportaal en hun 'adviesbevoegdheid' met daaraan gekoppeld de verwachting dat de uitgebrachte adviezen ondersteund worden door de jeugdrechter. Het parket erkent dat Everberg vandaag de dag in de feiten ook oriënteert aan de hand van het verslag dat ze opstellen voor de parketten/jeugdrechters.

Besluit

- Men is voorstander van het hanteren van eerder algemene mogelijkheden aan reacties, eerder dan het specifiek en identificeerbaar benoemen van delictspecifieke reacties.
- Modules algemeen formuleren.

Gevolgen uitvoering delictspecifieke interventies

Er wordt gewezen op het verschil tussen sepot en verval van de strafvordering. Waar bij het eerste een heropening van het dossier nog steeds mogelijk is, komt deze mogelijkheid bij het tweede helemaal te vervallen. Bij verval van de strafvordering is niets nog mogelijk: 'non bis in idem'.

Parket, jeugdrechters, jeugdadvocaten, actoren uit de jeugdhulpverlening en academici zijn het erover eens dat aan de jongere duidelijkheid moet geboden worden over het gevolg van het uitvoeren van een aanbod op parketniveau: aan de jongere moet duidelijk worden gemaakt wanneer het gedaan is.

Waar jeugdadvocaten en jeugdhulpaanbieders een meer uitgesproken mening hebben voor een effectieve sepotgarantie of verval van de strafvordering, spreken de andere actoren over een mogelijkheid, eerder dan over een automatisme. Vooral de impact van verval van strafvordering op het slachtoffer is daarbij een centrale bezorgdheid.

Parketmagistraten, jeugdrechters en jeugdadvocaten geven aan dat, wanneer gedacht wordt aan het invoeren van een vorm van 'sepotgarantie', dit niet wenselijk is voor alle feiten of in alle gevallen. Vanuit het parket geeft men aan in de meeste gevallen reeds te seponeren. Het parket wijst er op dat het inschrijven van een sepotgarantie in het nieuwe decreet volgens hen niet mogelijk is aangezien de beslissing over de opportuniteit van de vervolging uitsluitend aan het openbaar ministerie toekomt. Zij verwijzen hiervoor naar artikel 151 van de Grondwet¹. De bevoegdheid om het eventuele verval van de strafvordering te regelen bij uitvoering van een aanbod op parketniveau komt daarentegen volgens hen wel toe aan de gemeenschappen. Deze bevoegdheid maakt deel uit van de bevoegdheid van de gemeenschappen om de aard van de maatregelen te bepalen ten aanzien van de minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd.

¹ Artikel 151 GW: "De rechters zijn onafhankelijk in de uitoefening van hun rechtsprekende bevoegdheden. Het openbaar ministerie is onafhankelijk in de individuele opsporing en vervolging onverminderd het recht van de bevoegde minister om de vervolging te bevelen en om de bindende richtlijnen van het strafrechtelijk beleid, inclusief die van het opsporings- en vervolgingsbeleid, vast te leggen".

De vraag wordt gesteld naar de gevolgen die gekoppeld moeten worden aan het correct uitvoeren van een aanbod op parketniveau. Daar waar jeugdrechters inschatten dat dit thema tot de federale bevoegdheid blijft behoren, brengt het parket in dat rond dit thema eveneens nagedacht wordt in Franstalig België, waar men inschat dat het wel degelijk via de impliciete bevoegdheden aangepakt kan worden. Het parket geeft aan dat het Parket-Generaal in beide landsdelen tot gelijke afspraken wil komen.

Eveneens voeren heel wat actoren aan dat het belangrijk is om een onderscheid te maken in het aanbod op parketniveau. Jeugdadvocaten, parket en academici geven aan dat het aanbod van bemiddeling mogelijks een specifieke invulling vereist. Het invoeren van een sepotgarantie zou bij bemiddeling een te grote impact hebben op de verhouding tussen dader en slachtoffer. Het parket stelt bijvoorbeeld voor om bij leerprojecten wel degelijk te voorzien in een sepotgarantie/verval van strafvordering wanneer dit project correct uitgevoerd werd. HCA-diensten brengen daarentegen in dat het voorzien van uiteenlopende gevolgen afhankelijk van het aanbod niet evident lijkt.

Actoren uit de jeugdhulpverlening onderschrijven dat het niet evident is om uiteenlopende gevolgen te voorzien afhankelijk van het aanbod. Zij pleiten er ook voor volgend onderscheid te maken bij bemiddeling. Als de feiten, los van de bemiddeling, sowieso zouden leiden tot een sepot, zou dit meteen transparant moeten worden megedeeld aan de partijen. Indien een mogelijk sepot afhankelijk is van de inhoud van een geslaagde bemiddeling, moet deze bemiddeling hebben geleid tot een overeenkomst, waarbij de gerechtelijke instanties inschatten dat de inhoud een voldoende maatschappelijk antwoord biedt en in verhouding staat tot de feiten. Het louter bereiken van een overeenkomst kan dus niet volstaan. Een maatschappelijke toets van de inhoud van het akkoord is vereist alvorens een sepotgarantie te verlenen.

Men is geen voorstander om dergelijke 'sepotgarantie' in te schrijven op decretaal niveau.

Besluit

- Er is het onderscheid tussen sepot en verval van de strafvordering.
- Er is geen consensus over welke van de twee het gevolg moet/kan zijn van een uitvoering van een delictspecifieke reactie.
- Er moet aan jongeren duidelijkheid kunnen geboden worden over het gevolg van het uitvoeren van een aanbod op parketniveau: aan de jongere moet duidelijk worden gemaakt wanneer het gedaan is.
- *Non bis in idem* is een elementair rechtsbeginsel.
- Inzake de gevolgen op parketniveau geeft het parket aan dat het Parket-Generaal in beide landsdelen tot dezelfde afspraken wil komen.

Voorlopige fase en fase ten gronde - gerichte uitbreiding interventies op parketniveau

Bij het bespreken van de ernst van de feiten als meer centraal te stellen criterium bij het bepalen van een reactie, werd reeds gewezen op de actuele uitgebreide invulling van de voorlopige fase. De lange tijd dat een beslissing ten gronde op zich laat wachten, en vaak eenvoudigweg uitblijft, werd hierbij

als ronduit problematisch aangegeven. Iedereen kan zich vinden in het gegeven dat de voorlopige fase een einde moet kennen, dat ze – ook regelgevend – begrensd moet worden.

Jeugdadvocaten opperen de mogelijkheid tot het begrenzen van de voorlopige fase door het introduceren van een vervaltermijn (maximale duur voorlopige fase), academici pleiten voor meer duidelijkheid en rechtsbescherming in het algemeen in de voorlopige fase. Het parket is geen voorstander van het invoeren van een vervaltermijn en stelt eerder een werkwijze voor die bij volwassenen wordt gevolgd in het kader van de voorlopige hechtenis bij het uitspreken van gevangenisstraffen. Dit zou ertoe kunnen leiden dat in het vonnis (definitieve fase) wel degelijk een plaatsing wordt uitgesproken, maar dat de jeugdrechter vermeldt dat deze reeds werd uitgevoerd in de voorlopige fase. Immers, het openbaar ministerie heeft de duur van het opsporings- of gerechtelijk onderzoek niet volledig zelf in de hand. Zij wijzen er op dat zij hierbij o.m. rekening moeten houden met de capaciteit van politiediensten, met de duur van onderzoekshandelingen en deskundigenonderzoeken (Bv. DNA-onderzoeken, telefonie-onderzoek, rechtshulpverzoeken).

De magistratuur geeft aan akkoord te kunnen gaan met een vervaltermijn, onder voorbehoud/ mits het voorzien in uitzonderingen.

Bij het trachten te bepalen van de concrete modaliteiten kan men zich vinden in het begrenzen van de voorlopige fase tot zes maanden, mits uitzonderingen. Als mogelijke uitzonderingen op de duur wordt verwezen naar 'lopende gerechtelijke onderzoeken' en 'bepaalde feiten' (bv. levensdelicten). Het parket geeft aan dat een voorlopige fase van één jaar veel meer duidelijkheid kan bieden over de feiten, de omstandigheden, de context, ...

Gevolg van het overschrijden van de voorziene termijn is dat er geen reactie meer kan worden opgelegd. Parket en jeugdrechters stellen voor om bij het overschrijden van de voorziene termijn van de voorlopige fase enkel de maatregel tijdens de voorlopige fase op te heffen, waarna later nog wel een maatregel ten gronde kan worden opgelegd. Zij wijzen er op dat het automatisch koppelen van de overschrijding van de maximumduur van de voorlopige fase aan het niet meer kunnen opleggen van maatregelen voor het als misdrijf omschreven feit in de procedure ten gronde, tot onaanvaardbare situaties aanleiding zou geven. Dit geldt zowel voor een voorlopige fase van zes maanden als voor een voorlopige fase van één jaar. Voor sommige feiten, hier wordt verwezen naar levensdelicten, mag de voorlopige fase niet in duur beperkt worden. Het voorzien van een aantal uitzonderingen, zoals lopende gerechtelijke onderzoeken, op de voorgestelde duur van zes maanden of één jaar, biedt hierbij onvoldoende garanties.

Er wordt dieper ingegaan op de consensus die bestond in WG1 rond het behoud – eventueel de verbreding - van de mogelijkheden op parketniveau mits het voorzien van voldoende regelgevend kader en rechtswaarborgen voor de betrokkenen. Een verbreding zou enkel mogelijk zijn voor situaties waarin de betrokkene het plagen van de feiten niet betwist.

Vanuit het parket is men uitdrukkelijk vragende partij voor het opnieuw mogelijk maken van o.a. gemeenschapsdienst op parketniveau. Een heldere begrenzing van de maxima voor dergelijke (beperkte) gemeenschapsdienst lijkt voor hen wenselijk. In het verleden was dit beperkt tot 20 uren maar er wordt verwezen naar een huidig proefproject waarin gewerkt werd met een maximum van 10 uur. Jeugdrechters stellen intern van mening te verschillen als het gaat over de mate waarin de

maatregel gemeenschapsdienst al dan niet breder ingezet zou moeten kunnen worden dan in de fase ten gronde. Een aantal jeugdrechters zijn hiervan alvast geen voorstander. Zij wijzen er op dat gemeenschapsdiensten de facto werkstraffen zijn qua inhoud en invulling. Voor sommigen kunnen gemeenschapsdiensten worden gezien als een middel tot reactivering.

Actoren binnen de jeugdhulpverlening en het parket verwijzen naar de mogelijkheid tot het 'activeren' van het geschreven project, ook op parketniveau. Ook jeugdadvocaten kunnen deze activering onderschrijven. Men benadrukt hierbij het belang van het centraal stellen van de mogelijkheden van de jongere om zelf mee verantwoordelijkheid op te nemen in het uitwerken van dergelijk project (eerder dan de focus te leggen op het opleggen van dergelijk project). In die optiek is het van belang dat de voorstellen die een jongere kan doen niet beperkend vastgelegd worden maar integendeel zo ruim als mogelijk te laten. Binnen dergelijk proces kunnen HCA-diensten een centrale rol spelen in het ondersteunen van de jongere bij de ontwikkeling en uitvoering van zijn geschreven project. Men ziet parallellen met de wijze waarop ook bij 'bemiddeling in strafzaken' een aanbod gedaan wordt dat daarna verder begeleid en ondersteund wordt. HCA-diensten geven aan open te staan voor het bieden van ondersteuning aan de jongere bij dergelijk project. Er wordt vanuit de jeugdhulpverlening en door jeugdadvocaten geopperd om te voorzien in een systematisch aanbod op parketniveau, ook voor die delicten zonder slachtoffer. Hier wordt steeds samen met de jongere stilgestaan bij de gevolgen voor de jongere zelf, zijn context, het slachtoffer en de maatschappij. Dergelijke reflectie betreft een proces dat finaal leidt tot een 'voorstel van geschreven project' dat dan steeds ter beoordeling zou moeten voorgelegd worden aan een magistraat.

Naast de hierboven opgesomde diversiemogelijkheden van gemeenschapsdienst en geschreven project, moet de waarschuwingsbrief, de herinnering aan de wet en het oriënterend gesprek behouden blijven. Volgens het parket kan bovendien inspiratie gezocht worden in door hen positief geëvalueerde projecten als daar zijn 'het first offenders – project' en 'Nero'. Parketcriminologen geven aan dat hun rol van belang zal kunnen zijn bij het verduidelijken en ondersteunen van de mogelijkheden op parketniveau gezien hun ervaring in het werken/communiceren met minderjarigen. Indien men deze rol wil toebedelen aan parketcriminologen, is het aangewezen om de tussenkomst van de parketcriminologen in het kader van de maatregelen op parketniveau uitdrukkelijk in het nieuwe decreet op te nemen.

Over het hanteren van een leerproject als diversie maatregel op parketniveau lopen de meningen uiteen.

Jeugdadvocaten herhalen dat ze zich kunnen aansluiten bij de consensus rond de verbreding van mogelijkheden op parketniveau in de mate dat rechtsbijstand uitdrukkelijk en steeds gegarandeerd wordt. Jeugdadvocaten kunnen samen met de jongere een afweging maken van de verschillende mogelijkheden en hem wijzen op de gevolgen van het al dan niet instappen in een diversie maatregel.

Andere actoren geven aan vragen te hebben bij het opnieuw uitbreiden van mogelijkheden op parketniveau. Academici en HCA-diensten bepleiten een grote behoedzaamheid als het gaat over diversiemogelijkheden op parketniveau. Het bieden van maximale garanties dat er op geen enkele wijze sprake kan zijn van dwang is daar één van. Het garanderen dat bij ingrijpen op parketniveau een live-gesprek met de jongere voorzien wordt, wordt eveneens geformuleerd als belangrijk gegeven. Jeugdadvocaten benadrukken dat rechtsbijstand ten allen tijde gegarandeerd moet

worden. Dit zou op heden heel vaak niet het geval zijn.

Besluit

- Er zijn verschillende standpunten wat de voorlopige fase betreft en het spanningsveld tussen een snelle reactie en het maximaal garanderen van rechtswaarborgen.
- Men is het erover eens dat de voorlopige fase decretaal begrensd moet worden door het opnemen van een maximale termijn.
- Er worden twee voorstellen weerhouden: de voorlopige fase beperken tot maximaal 6 maanden, met uitzonderingen voor 'lopende gerechtelijke onderzoeken' en bepaalde gekwalificeerde feiten vs. een voorlopige fase van maximaal 1 jaar.
- Gevolg van het overschrijden van de termijn van de voorlopige fase is dat er geen reactie vanuit de MOF meer kan opgelegd worden.

- Er is consensus over de verbreding van de mogelijkheden op parketniveau mits voorzien wordt in voldoende rechtswaarborgen en een voldoende duidelijk regelgevend kader. Het is hierbij belangrijk dat de rol van parket en jeugdrechter duidelijk onderscheiden blijft.
- Het is belangrijk dat er initiatiefmogelijkheid is vanuit zowel de jongere als vanuit het parket.
- Als mogelijke diversiemaatregelen op parketniveau worden weerhouden:
 - geschreven project
 - waarschuwingsbrief, herinnering aan de wet en het oriënterend gesprek
 - over het leerproject en gemeenschapsdienst lopen de meningen uiteen.

Gerichte uitbreiding op politieel niveau

De kinder- en jeugdpsychiaters, parket en FOD Justitie vestigen de aandacht op het belang van het actief betrekken van de politie in het maatschappelijk debat naar een nieuw jeugdrecht. Ervaring leert dat dergelijke betrokkenheid een noodzakelijke voorwaarde is opdat men kan komen tot een kwaliteitsvolle uitvoering.

Er is unanimititeit over het gegeven dat het voorzien van ruimere bevoegdheden aan politie enkel verdedigbaar is mits aansturing en regie door het parket gegarandeerd wordt. Duidelijke afspraken tussen parket en politie zijn een noodzakelijke voorwaarde zonder de welke van een uitbreiding op politieel niveau geen sprake kan zijn. Het parket brengt in dat politie eventueel kan tussenkomen als 'uitvoerder' bij alternatieven voor vervolging maar alles moet gekaderd worden in het opsporingsonderzoek dat onder leiding van het openbaar ministerie gebeurt. Jeugdrechters spreken over 'medewerking bij de uitvoering van de maatregelen'. Zo is bv. bij uitvoering van een huisarrest medewerking van politie noodzakelijk maar is deze er niet overal. Het lijkt jeugdrechters dan ook zinvol om hierover een duidelijk wettelijk uit te werken.

Zorgnet-Icuro en parket duiden op heel wat 'goede praktijken' wanneer het gaat over een actieve afstemming en samenwerking tussen politie, parket en desgevallend geestelijke gezondheidszorg. Dergelijke ervaring kan inspirerend zijn in het verder uitwerken van beleid op dit vlak. Het voorzien

van jeugdbrigades binnen de politiezones kan op bijval rekenen vanuit de werkgroep.

Jeugdrechters, parket en kinder- en jeugdpsychiaters vragen aandacht voor het thema van verkeersmisdrijven. Men geeft aan dat het huidige kader geen of niet voldoende antwoord biedt voor een duidelijke en constructieve reactie en dat hier mogelijk een constructieve rol is weggelegd voor de politie. Men verwijst naar positieve ervaringen met een proefproject te Mechelen, waarbij men experimenteert met alternatieve reacties op verkeersmisdrijven voor minderjarigen. Kinder- en jeugdpsychiaters wijzen erop dat het van belang is dat de betrokken partners wel duidelijk hun 'rol' moeten behouden: de politie heeft een 'controlefunctie' en het parket beslist over hoe in de praktijk wordt omgegaan met het overschrijden van normen.

Het aanbieden van gerichte 'verkeersklassen' wordt beschouwd als een waardevol alternatief voor de huidige geldboetes. Vanuit het parket wordt bepleit dat er ook op jeugdrechtbankniveau moet voorzien worden in een specifiek maatregelenpakket voor verkeersdelicten voor het geval de alternatieven voor vervolging niet kunnen worden opgestart, bv. wegens manifeste onwil van de minderjarige.

Besluit

- De politie mag niet op eigen houtje optreden.
- Het parket coördineert, heeft de regie en beslissingsbevoegdheid inzake normbevestiging.
- Het thema van de verkeersmisdrijven wordt verder opgenomen binnen WG6: capita selecta. Het gaat hier om een ander soort misdrijf, een ander soort deviant gedrag: het intentioneel element ontbreekt hier (vaak).
- De politie moet betrokken worden in het gesprek wanneer dit thema behandeld wordt.

Mogelijke maatregelen naar aanleiding van het plegen van een delict

In de bespreking wordt dieper ingegaan op specifieke maatregelen. Wat aan bod kwam over concrete maatregelen in vorige werkgroepen wordt meegenomen.

Behoud in het leefmilieu gekoppeld aan voorwaarden

Academici wijzen erop dat deze maatregel overeenstemt met probatie. Met het oog op meer helderheid en eenvormigheid stelt men het hanteren van dit model voor.

Men kan algemeen het uitgangspunt ondersteunen dat een kader voorzien wordt waarin bepaald wordt aan welke criteria voldaan moet zijn. Eerder zo'n kader dan het limitatief en expliciet benoemen van de mogelijk op te leggen voorwaarden in het decreet. Het parket geeft aan dat er nood is aan 'restcategorieën': het te limitatief omschrijven van de voorwaarden lijkt hen niet wenselijk.

Jeugdrechters suggereren wat het kader betreft om steeds uitdrukkelijk de duur van de voorwaarden te benoemen. Eveneens dienen de gevolgen van de niet-naleving van de maatregel van bij aanvang gestipuleerd te worden in de beschikking. Zowel jeugdrechters, parket als jeugdadvocaten geven aan dat, wanneer behoud in het leefmilieu niet lukt, het dan moet gaan over plaatsing. Kinder- en

jeugdpsychiaters wijzen er op dat wat ook georganiseerd wordt, dit steeds ondersteunend moet zijn. Een time-out van 14 dagen is voor hen te kort: ze geven aan dat jongeren dergelijke korte periode gewoon 'uitzitten'. Jeugdrechters vinden daarentegen dat een korte-duur-plaatsing moet kunnen om iemand wakker te schudden of terug bij de les te brengen. Wie zijn voorwaarden niet naleeft even kort plaatsen en daarna terug een kans geven thuis met (dezelfde of andere) voorwaarden.

Verwijzers speciëren dat het tegenaangewezen lijkt om een plaatsing in een open voorziening, die vaak fungeert als leefmilieu voor jongeren, in te zetten als antwoord op het niet respecteren van opgelegde voorwaarden. De maatregel van 'toevertrouwen aan een open voorziening' zou beter uitdrukkelijk voorbehouden blijven voor maatregelen vanuit een hulpverlenend perspectief. Het parket beaamt dat het zinvol lijkt om bij het niet respecteren van voorwaarden te denken aan gemeenschapsinstellingen. Men herhaalt evenwel dat het dan absoluut noodzakelijk is te kunnen garanderen dat dergelijke beslissingen ook de facto uitgevoerd kunnen worden. Binnen deze optiek suggereren jeugdrechters dat het wenselijk is de verwachting dat de jeugdrechter rekening moet houden met de beschikbaarheid van het aanbod, te schrappen uit artikel 37 van de Jeugdwet.

Er bestaan verschillende meningen over de invulling van de term 'leefmilieu' in de zinsnede 'behoud in leefmilieu onder voorwaarden'. Daar waar sommigen overtuigd zijn dat met het leefmilieu verwezen wordt naar het gezin, menen anderen dat leefmilieu wel degelijk breder kan en moet geïnterpreteerd worden dan enkel het gezin. Wanneer de jongere geruime tijd verblijft in de voorziening, zou ook die voorziening het 'leefmilieu' kunnen betreffen.

Diverse stakeholders benadrukken dat de mogelijkheid om plaatsing te combineren met andere zaken ervaren wordt als belangrijk en zinvol. Men verwijst hierbij onder meer naar het belang van de mogelijkheid om contextbegeleiding en gemeenschapsinstelling te kunnen combineren. Wat het bieden van contextbegeleiding voor minderjarige delictplegers betreft, stellen zowel het parket als de HCA-diensten dat er een onderscheid moet gemaakt worden tussen enerzijds contextbegeleiding in het kader van VOS en anderzijds contextbegeleiding vanuit het kader van MOF. Contextbegeleiding vanuit de insteek VOS zou breder, ruimer zijn. Bij contextbegeleiding vanuit een MOF-kader, zou de focus meer liggen op het (normoverschrijdend) handelen van de jongere en het actief betrekken van de ouders bij de aanpak van de MOF als centraal gegeven.

De FOD Justitie vestigt de aandacht op het belang van voldoende aandacht voor de uitvoering en opvolging. Wie zal de mate waarin de opgelegde voorwaarden worden uitgevoerd opvolgen? Justitie-assistenten? HCA-medewerkers? Politiediensten? ... Het is belangrijk dat ook dit helder is voor jongere en context, en dat het kader waarbinnen de controle gebeurt helder en werkbaar is. Jeugdrechters geven aan dat deze opvolging thans gebeurt door de politie (op vraag van het parket) en door de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulpverlening (eventueel via de geïnstalleerde hulpverlening) en dat dit ook nu reeds zo aan de jongere en zijn ouders wordt gecommuniceerd. Pijnpunt blijft evenwel de effectieve reactie indien de voorwaarden niet nageleefd worden, omwille van het plaatsgebrek in de gemeenschapsinstellingen.

Meer algemeen geeft de vertegenwoordiger van de FOD Justitie aan dat het belangrijk en prioritair lijkt om stil te staan bij de vraag voor welke feiten behoud in het leefmilieu mogelijk moet zijn. Door de jeugdadvocaten wordt gesuggereerd dat behoud in het leefmilieu niet mogelijk kan zijn voor zware delicten. Kinder- en jeugdpsychiaters zeggen daarentegen dat geen koppeling moet gemaakt

worden met de gepleegde feiten. Ook jeugdrechters geven aan dat behoud in het leefmilieu in principe mogelijk moet zijn voor alle delicten. Zij wensen in alle gevallen te kunnen bepalen of een behoud of terugkeer naar huis mogelijk is.

Besluit

- Van in het begin helder maken wat de gevolgen zijn van het niet naleven van de voorwaarden.
- Het is belangrijk om aandacht te hebben voor de uitvoering van beslissingen: wat je voorziet bij niet naleving moet onmiddellijk uitvoerbaar zijn.
- De maatregel behoud in het leefmilieu en de daaraan gekoppelde voorwaarde moeten in relatie staan tot de ernst van de feiten.
- Voor welke feiten is behoud in het leefmilieu mogelijk? Niet weerhouden voor (zeer) zware delicten zeggen sommigen. Voor anderen kan het voor alle delicten.
- Behoud in het leefmilieu kan worden opgelegd zowel in de voorlopige fase als in de fase ten gronde.
- Leefmilieu?
 - = thuismilieu volgens bepaalde rechtspraak
 - = kan ook een voorziening zijn, maar is een andere invulling
 - = behoud van het milieu waarin de jongere zich bevindt
- Er wordt gepleit voor een niet restrictieve invulling van wat in het kader van voorwaarden kan worden geformuleerd (cfr. vrijheid onder voorwaarden bij volwassenen).

Het geschreven project

Allen ondersteunen het voornemen om het instrument van het 'geschreven project' actiever in te zetten. Hierbij wordt gedacht aan aandacht voor een brede bekendmaking, het voorzien in het systematisch aanbieden van dergelijke mogelijkheid en het inzetten van regionale jeugdhulpaanbieders en/of HCA-diensten bij het bieden van ondersteuning op maat van de jongere in voorbereiding en uitvoering.

Men verschilt van mening over de mate waarin een meer expliciete definiëring van het geschreven project al dan niet wenselijk is. Daar waar jeugdrechters aangeven dat een verdere definiëring in het decreet niet wenselijk is, benadrukt het parket dat het nodig zal zijn het geschreven project voldoende helder af te lijnen. Zorgnet-Icuro en kinder- en jeugdpsychiaters wijzen erop dat erover moet gewaakt worden dat niet teveel operationele begrenzingen rond het geschreven project in het decreet opgenomen worden. Er moet zoveel mogelijk ruimte gelaten worden voor de jongere om met een eigen inbreng te komen.

Zowel jeugdrechters als parket uiten hun bezorgdheid over de mate waarin het haalbaar zou zijn om de vooropgestelde timing te respecteren wanneer zou voorzien worden in een voorlopige fase van 6 maanden - met vervaltermijn. De vraag wordt gesteld of binnen die voorziene termijn het geschreven project enkel uitgewerkt moet zijn, het uitgewerkt moet zijn maar de uitvoering nog mag doorlopen,

dan wel uitgewerkt en uitgevoerd moet zijn. Jeugdrechters suggereren dat het zinvol is om de maximale duur van dergelijk project te expliciteren. Er wordt hierbij gedacht dat uitvoering binnen een maximale duur van 1 jaar werkbaar zou zijn. Voor jeugdrechters is het evenwel mogelijk dat wanneer de uitvoering niet helemaal is afgewerkt tijdens de voorlopige fase, deze nadien verder ten gronde kan worden opgelegd. Parket, Zorgnet-Icuro en kinder- en jeugdpsychiaters zijn van mening dat de duur van de uitvoering niet moet beperkt worden tot een jaar. Wel vinden zij het wenselijk dat jaarlijks een evaluatie plaatsvindt maar de uitvoering zelf mag langer duren dan 1 jaar.

Meerdere actoren geven aan van mening te zijn dat een 'geschreven project' voor alle delicten inzetbaar is. Een afgrenzing voor specifieke delicten lijkt in deze niet zinvol/wenselijk.

Men staat er algemeen achter dat het zinvol is om het geschreven project ook mogelijk te maken op parketniveau alsook in de voorlopige fase. De HCA-diensten benadrukken dat het daarbij van belang is dat dergelijk project ingezet wordt als 'systematisch' aanbod, dat het m.a.w. in elke situatie aangeboden wordt waarbij de jongere de feiten niet manifest ontkent. Er wordt herhaald dat het voorzien in parketcriminologen belangrijk is om dergelijk aanbod op kwalitatieve wijze te kunnen realiseren binnen de vooropgestelde timing.

Ook hier wordt de vraag gesteld naar de mate waarin het uitvoeren van een geschreven project op parketniveau al dan niet leidt tot verval van strafvordering. Vanuit het parket geeft men aan voorstander te zijn van het feit dat uitvoering van wat men voorstelde zou leiden tot verval van de strafvordering. Ze merken wel op dat moet bekeken worden wie bevoegd is om zich over dergelijk gevolg uit te spreken. Mocht Vlaanderen deze bevoegdheid bezitten, en strafverval als gevolg wenselijk achten, dan moet dit decretaal worden voorzien.

Kinder- en jeugdpsychiaters en Zorgnet-Icuro beklemtonen het belang van voldoende aandacht voor heldere taken en rollen naar de jongere toe, ook wat bijvoorbeeld het geschreven project betreft. Men benadrukt dat het van groot belang is dat de jeugdrechter de rol van procesbewaker actief opneemt. Verschillende actoren vragen zich af of het zinvol en wenselijk is om het eindproduct (geschreven project) voor te leggen aan de jeugdrechter ter toetsing.

Vanuit HCA-zijde wordt opnieuw aandacht gevraagd voor het proces, waarbij de jongere ondersteund wordt in het komen tot een geschreven project (product), waarin hij zijn engagement expliciteert dat, na goedkeuring, uitgevoerd moet worden. Bij het proces dienen ouders actief betrokken te worden. Bij de beoordeling van het product (voorstel van geschreven project), is de aanwezigheid van een jeugdrechter en rechtsbijstand essentieel. De kracht van het geschreven project is dat het een voorstel is van de jongere zelf. Jongeren moeten dan ook alle kansen geboden worden om deze mogelijkheid ten volle te benutten, ze moeten gecoacht worden.

Er wordt gewezen op het feit dat niet alle jongeren over dezelfde capaciteiten beschikken, of over dezelfde contexten en dat een geschreven project steeds 'maatwerk' zou moeten zijn, op maat van de betrokken jongere en in de gegeven omstandigheden. Er wordt dan ook gesuggereerd om niet meer te spreken van 'geschreven project' en meteen wordt de suggestie gedaan om het 'individueel project' te noemen, net omwille van de mogelijke verschillen. Het parket ziet ook hier een rol weggelegd voor de HCA-diensten.

Technisch wordt de vraag gesteld of het niet zo is dat het geschreven project gaat leiden tot het

inzetten van andere maatregelen? En gaat het over een aparte maatregel of een mogelijkheid die voorzien wordt bij elke maatregel?

Besluit

Geschreven project

- Mogelijk maken op parketniveau.
- Mogelijk op voorstel van de jongere of het parket. Dit impliceert dat er sprake moet zijn van een voorlopige fase.
- Als mogelijkheid voorzien zowel in voorlopige fase als in fase ten gronde.
- Het project moet niet bijzonder gedefinieerd worden. Belangrijk dat het geïndividualiseerd en op maat kan worden toegepast.
- Vanaf 12 jaar.
- Voor alle feiten.
- Er wordt aangegeven dat het geschreven project in de voorlopige fase op een bepaalde manier over de voorlopige fase getild kan worden. Moet dit mogelijk gemaakt worden of niet?
- Het geschreven project is combineerbaar met een andere maatregel maar is evenzeer inzetbaar als apart aanbod.
- De HCA-diensten komen duidelijk in beeld.
- Het lijkt zinvol een andere term dan geschreven project te hanteren.

Leerproject

- Geen consensus om te voorzien op parketniveau.
- Als mogelijkheid voorzien zowel in voorlopige fase als in fase ten gronde.
- Vanaf 12 jaar
- Voor alle feiten
- Mogelijk maken op voorstel van de jongere.
- Op het moment dat de jongere met een voorstel van een leerproject komt, dit heel ruim mogelijk maken. Van belang om het aantal uren goed af te bakenen.
- Vrijwilligheid + een bekenenis door de jongere is geen noodzakelijke voorwaarde.
Leerproject als onderdeel van een geschreven project?

Mogelijkheden tot (het betrekken van) ouders

Gezien het voorzien van mogelijkheden om in te grijpen naar de ouders toe naar aanleiding van een door de minderjarige gepleegd delict al in de eerste werkgroep aan bod kwam, wordt verwezen naar de conclusies zoals deze in de eerste werkgroep geformuleerd werden. Er wordt gevraagd naar aanvullingen.

Jeugdrechters benadrukken dat het beschikken over voldoende mogelijkheden om ouders te betrekken en/of in te grijpen naar ouders toe weliswaar wenselijk zijn, maar dat dit mogelijk

zinvoller is binnen de context van VOS. Het parket treedt deze visie bij en duidt nogmaals aan akkoord te gaan met de in WG1 geformuleerde besluiten zoals hieronder weergegeven.

Besluit

Conclusies WG1

- Er zijn mogelijks juridische problemen rond het met dwang optreden naar ouders toe
- Er is consensus over de wenselijkheid van een aanbod naar ouders van jongeren die een delict pleegden. Er moet een link zijn met de gepleegde feiten.
- De (straf)wet voorziet voldoende mogelijkheden wat betreft mededaderschap of 'aanzetten tot'... maar geen mogelijkheden voor de jeugdrechter.
- Er is eensgezindheid dat het wenselijk is te onderzoeken of er een juridische grond kan gevonden worden om t.a.v. een kleine groep ouders bijzondere maatregelen op te leggen n.a.v. feiten gepleegd door hun minderjarig kind.

Herstelrechtelijk versus herstelgericht aanbod als interventie

Het parket stelt dat het belangrijk is dat herstel ingezet wordt binnen de vrijwilligheid. Een herstelbenadering moet uitdrukkelijk los van de vordering van de jeugdrechter kunnen lopen. Omdat een veelheid aan maatregelen een herstelgericht aspect hebben, is het belangrijk om voldoende duidelijk de bijzonderheden en modaliteiten van de uiteenlopende vormen te benoemen. In dit verband wordt uitdrukkelijk verwezen naar herstelbemiddeling. Herstelbemiddeling is dader – slachtoffergericht en betreft het burgerlijke luik van het herstel. Net hierdoor staat het los van de maatregel en is 'iets anders', 'een 'maatregel' mogelijk. Wil je herstel integreren in bv. het geschreven project, dan kan dat moeilijk nog apart lopen.

Zorgnet-Icuro onderschrijft het besluit uit WG1 waarbij wordt voorgesteld om geen definiëring in het decreet op te nemen van de term 'herstel' net omdat het afhankelijk van het domein een verschillende invulling kan krijgen. Herstel gaat bovendien niet enkel om herstel t.a.v. de aangerichte schade.

Er moeten mogelijkheden voorzien worden voor de minderjarige verdachte/dader om zijn proces van herstel verder te zetten, ook wanneer het slachtoffer afhaakt. Het niet-meestappen of afhaken van het slachtoffer mag herstel door de jongere niet hypothekeren.

Jeugdpsychiatrie wijst erop dat het van groot belang zal zijn om bij de verdere uitwerking voldoende (meer) aandacht te hebben voor het nastreven van meer gelijkheid in de reactie op soortgelijke feiten. Het zou bijzonder moeilijk zijn aan jongeren duidelijk te maken waarom soortgelijke normoverschrijdingen leiden tot sterk uiteenlopende reacties. Het parket brengt in dat het eveneens voorstander is van voldoende eenduidigheid maar ziet niet direct hoe dit te concretiseren. Jeugdrechters geven aan dat uiteenlopende reacties voortvloeien uit het feit dat ook rekening gehouden wordt met persoonlijkheid en context. Dit is overigens ook het geval bij meerderjarigen. Kinder- en jeugdpsychiaters geven aan dat zij van justitie verwachten dat zij terug meer een normatieve positie inneemt en minder een hulpverlenende.

Het is bij jongeren bijzonder moeilijk en niet wenselijk om specifieke kwalificaties te linken aan specifieke feiten. Zware kwalificaties kunnen sterk verschillende ladingen dekken... Men pleit er integendeel voor om te voorzien in een bepaalde hiërarchie van maatregelen (1. Geschreven project 2. Behoud leefmilieu + voorwaarden 3. Uithuisplaatsing - open 4. Uithuisplaatsing - gesloten) en te werken met minima/maxima. Men staat achter het voorzien van minimumdrempels voor gesloten plaatsing.

Het parket acht het raadzaam de rest open te laten en in plaats van te zoeken naar uitdrukkelijke linken tussen bepaalde feiten en bepaalde straffen, in te zetten op een helderder formulering en motivering van genomen beslissingen. De term 'verklaarbaarheid' (transparant en uitlegbaar) komt opnieuw aan bod. Men moet kunnen uitleggen waarom er geen gelijkheid is.

HCA benadrukt het belang van het systematisch aanbieden van een herstelgerichte benadering bij elk delict dat door een jongere gepleegd wordt.

Besluit

Conclusies WG1 m.b.t. herstel

- Geen definiëring opnemen in het decreet van de term 'herstel'.
- Een herstelgericht aanbod/herstelbemiddeling staat los van een eventuele vordering door het parket.
- Herstel heeft zowel een functie naar slachtoffers en schade als naar de maatschappij en naar de minderjarige zelf. Brede invulling van herstel.
- Er wordt gesproken van een 'recht op herstel': iedereen moet een kans krijgen op een aanbod.
- Jongere hierin ook zelf initiatiefrecht geven?
- Ook initiatief mogelijk maken op parketniveau
- De principes van vrijwilligheid en vertrouwelijkheid moeten gerespecteerd worden.
- Ouders mogen niet vergeten worden.
- Slachtofferhulp moet tijdig en altijd ingeschakeld kunnen worden, ook ter voorkoming van toekomstig daderschap.

Aanvullingen vanuit WG2 m.b.t. herstel

- Het herstel-aanbod betreft verschillende lagen die we moeten expliciteren als we het erover hebben.
- Herstelbemiddeling is dader-slachtoffergerichte bemiddeling en is niet gelijk te stellen met een maatregel.
- Herstel moet los kunnen staan van de eigenlijke vordering voor de feiten.
- Mogelijks moet ook de rest van het aanbod (leerproject – geschreven project-gemeenschapdienst) verduidelijkt worden.
- Er is nood aan een evenwichtige balans tussen enerzijds het bieden van een duidelijke reactie op een gepleegd feit en anderzijds rechtspraak op maat van de concrete situatie.
- Er moet gefocust worden op het uitklaren van limieten en grenzen.
- Kinder- en jeugdpsychiaters vragen verdere uitwerking van dit thema op een later tijdstip.

Sancties en Plaatsing

Men is het erover eens dat verblijf binnen de context van een open voorziening in eerste instantie gelinkt wordt aan VOS eerder dan aan een MOF-maatregel. Zorgnet-Icuro wijst er echter op dat verblijf binnen de geestelijke gezondheidszorg onder een MOF-maatregel, steeds gebeurt in open voorzieningen.

De vraag naar geslotenheid is niet dezelfde in het kader van sanctie als in het kader van veiligheid. Het is niet steeds eenvoudig om 'veiligheid' en 'sanctie' strikt van elkaar te scheiden. In de voorlopige fase betreft het trouwens steeds veiligheid eerder dan sanctie. De vraag wordt gesteld in welke mate dit ook opgaat voor de gemeenschapsinstellingen. Betekent dit dat de gemeenschapsinstellingen enkel nog gesloten aanbod voorzien? Vanuit het parket wordt gesteld dat ook open gemeenschapsinstellingen een mogelijks zinvolle reactie zijn wanneer een sanctie opgelegd wordt bv. als gevolg van het niet opvolgen van een andere maatregel of het niet voldoen aan de opgelegde voorwaarden. Jeugdrechtters wijzen er op dat in de praktijk de open gemeenschapsinstelling even 'gesloten' is als de gesloten afdelingen. Om deze reden kwam reeds eerder de overweging aan bod om het onderscheid tussen open gesloten als zodanig af te schaffen.

Er wordt ruimte gevraagd voor mogelijke tussenvormen. Men verwijst naar een initiatief in Mechelen waarbij binnen een besloten context ook VOS-situaties zullen kunnen opgenomen worden mits er sprake is van een duidelijke link met het plegen van delicten. De plaatsingen in deze voorziening moeten te kaders zijn binnen een delictgerelateerde thematiek. Men beschouwt dit als zinvolle initiatieven.

Vanuit de inder- en jeugdpsychiatrie wordt erop gewezen dat het samen plaatsen van MOF en VOS leidt tot een 'onzuiver verhaal'. De houding van betrokken hulpverleners en de invulling van het verblijf zou verschillend zijn al naargelang het gaat over een hulp- dan wel over een sanctiekader. Het gaat hierbij om de hoedanigheid van de maatregelen die je neemt, het gaat om de maatschappelijke stellingname van toegangstickets (sanctie of hulp). Voor de gemeenschapsinstelling wordt gepleit voor leefgroepen voor VOS enerzijds en leefgroepen voor MOF-plegers anderzijds.

Zowel actoren binnen de jeugdhulpverlening, als binnen de kinder- en jeugdpsychiatrie, als For-K, wijzen in dit verband op het belang van een aanbod voor 'gesloten VOS'. Men stelt dat ook binnen de hulpverlening op een bepaald moment behoefte kan ontstaan aan een gesloten fase in het traject. Daarnaast wordt er op gewezen dat ook de bestaande 'proeftuinen' beter moeten gedefinieerd worden in functie van open – besloten – gesloten.

Besluit

- Iedereen sluit zich aan bij de stelling om open plaatsing te situeren binnen het hulpverleningsverhaal en het gesloten verblijf te situeren binnen het sanctieverhaal.
- Er is vraag naar ruimte voor tussenvormen.
- In het kerntakendebat wordt stilgestaan bij de rol van de publieke sector. De vraag dringt zich op of de publieke sector niet moet voorbehouden worden voor gesloten opvang voor minderjarige delictplegers.

Huisarrest - elektronisch toezicht

Jeugdrechters wijzen erop dat het belangrijk is om inzake huisarrest en elektronisch toezicht een onderscheid te maken tussen de voorlopige fase en de fase ten gronde. Het opleggen van intensieve begeleiding zou niet evident zijn wanneer de jongere manifest de feiten ontkent.

Parket, Zorgnet-Icuro en actoren binnen de jeugdhulpverlening benadrukken dat het noodzakelijk is rekening te houden met wat ouders willen en kunnen. Het actief betrekken van ouders/mantelzorgers, en dat zowel vooraf als tijdens het uitvoeren van huisarrest en elektronisch toezicht, is van belang.

Het parket en jeugdadvocaten stellen dat huisarrest slechts effectief kan zijn indien helder is welke uitvoerbare gevolgen er zijn bij het niet respecteren van het huisarrest. Vandaag de dag gebeurt de controle van het huisarrest door de politie. Jongeren hebben leren leven met het feit dat de uitgevoerde controle beperkt is (frequentie). Elektronisch toezicht kan hier een oplossing bieden en de effectiviteit van het huisarrest vergroten.

Jeugdrechters voeren aan dat bij huisarrest de medewerking van de politie van groot belang is. Huisarrest kan maar effectief zijn wanneer er frequente, en langdurig, controles gebeuren door de politie. De beperkte politiecapaciteit laat dit op heden niet steeds toe. Jeugdrechters vinden bovendien dat huisarrest ook duidelijker gedefinieerd moet worden dan dat dit nu het geval is in de Jeugdwet. Er moeten maximumtermijnen en een duidelijk sanctiesysteem voorzien worden.

Jeugdadvocaten geven aan dat huisarrest in de voorlopige fase zinvol is en dat hierdoor aan ouders de mogelijkheid wordt geboden om mee te werken en deel uit te maken van het proces dat de jongere doormaakt. Het parket brengt in voorstander te zijn van het kunnen inzetten van huisarrest in de voorlopige fase in combinatie met Multi Systeem Therapie (hierna MST). Dit ambulante behandelprogramma voor minderjarige delictplegers en hun context zou sterk ondersteunend werken naar jongere én ouders. Men stelt dat de combinatie MST en huisarrest ingezet kan worden als een alternatief voor een gesloten plaatsing in de voorlopige fase. Verwijzers treden het inzetten van dergelijke initiatieven als een zinvol alternatief of vervolg voor gesloten plaatsing bij. MST wordt hier benoemd als mogelijk programma, maar diverse actoren wijzen er opnieuw op dat het niet aangewezen lijkt om concrete methodieken effectief op te nemen in het decreet. Contextbegeleiding of andere ambulante begeleiding voor MOF moet mogelijk gemaakt worden en alle kansen krijgen, maar de invulling van de programma's moet wel delictgerelateerd zijn.

Elektronisch toezicht als onderdeel van de reactie op minderjarige delictplegers lokt sterk uiteenlopende reacties uit. Jeugdadvocaten en ouders hebben hier sterke bedenkingen bij. Het ingeschat stigmatiserend effect is daarbij een grote zorg. Kinder- en jeugdpsychiaters, actoren binnen de jeugdhulpverlening en verwijzers zien daarentegen wel voordelen in het introduceren van elektronisch toezicht binnen bepaalde modaliteiten en randvoorwaarden. Ook bij elektronisch toezicht wordt gewezen op de mogelijkheid hiermee een (gesloten) plaatsing te vermijden. Vanuit het parket wordt gesteld dat het sowieso enkel een optie kan zijn wanneer het gaat over ernstige delicten. Jeugdrechters delen deze mening. Zij zijn bovendien voorstander om elektronisch toezicht mogelijk te maken in voorlopige fase. Anderen suggereren om het voor te behouden voor de fase ten gronde.

Men suggereert dat het zinvol is elektronisch toezicht enkel inzetbaar te maken voor bepaalde (zwaardere) delicten. De minima zoals die gehanteerd worden voor een plaatsing in een (gesloten) gemeenschapsinstelling worden in dit verband naar voor geschoven.

Tenslotte voeren actoren uit de jeugdhulpverlening aan dat huisarrest en elektronisch toezicht voor hen geen sancties zijn maar eerder middelen die kunnen helpen bij de controle en/of beveiliging.

Besluit

- Huisarrest met voorwaarden is steeds mogelijk in de voorlopige fase.
- Elektronisch toezicht is enkel mogelijk wanneer voldoende begeleiding voorzien wordt.
- Sommigen geven aan dat elektronisch toezicht een modaliteit is, voor andere is het slechts mogelijk voor bepaalde feiten (cfr. vb. criteria toegang gemeenschapsinstellingen).
- Op heden zijn er nog heel wat vragen bij veel actoren over het invoeren van elektronisch toezicht bij minderjarigen: men vindt het o.a. te stigmatiserend voor de jongere en te moeilijk voor de omgeving (context).
- Mocht worden geopteerd voor invoering van elektronisch toezicht als mogelijke reactie op een delict, dan enkel in de fase ten gronde.
- Mogelijkheid voorzien van ambulante begeleidingen of programma's zonder deze limitatief te benoemen in het decreet.

Plaatsing in ziekenhuisdienst – dienst verslaving – jeugdpsychiatrie

Dit is een onderwerp dat binnen Werkgroep 6 – capita selecta - nog uitvoering aan bod zal komen en verder moet worden uitgediept. Er werden nu reeds kort enkele zaken aangehaald.

Men is het er algemeen over eens dat het wenselijk is de reeds voorziene bepalingen uit de wet van 8 april 1965 effectief in werking te laten treden. In de Franse Gemeenschap zijn de voorziene maatregelen op dit vlak reeds in werking getreden.

Jeugdrechters en Zorgnet-Icuro verwijzen naar het belang van de wet op de geesteszieken. Men geeft aan dat er vandaag de dag soms noodgedwongen jongeren uit handen gegeven worden zodat zij in aanmerking kunnen komen voor internering. Er moet een alternatief uitgewerkt worden voor minderjarigen.

Kinder- en jeugdpsychiaters en Zorgnet-Icuro verwijzen naar de huidige evoluties binnen de geestelijke gezondheidszorg m.b.t. het opzetten van zorgcircuits. Stilstaan bij begrippen als zorgnood en beveiligingsniveau (low-medium-high) en het onderscheid tussen 'care' en 'cure' blijkt relevant binnen deze optiek. Voor een plaatsing binnen de jeugdpsychiatrie is een medisch attest waaruit een vastgestelde psychiatrische ziekte blijkt, noodzakelijk. Jeugdrechters stellen de vraag wie daarvoor gaat zorgen.

De vraag wordt gesteld of deze maatregelen binnen het traject van een nieuw decreet in het kader van de aanpak van jeugddelinquentie relevant zijn, dan wel of ze beter aan bod komen binnen de

context van de VOS?

Zorgnet-Icuro vraagt dat er, naast het residentiële aanbod, evenzeer aandacht is voor het ambulante aanbod. Er wordt bij wijze van voorbeeld verwezen naar de drugteams.

Er wordt verwezen naar het thema rond het al dan niet uitbouwen van een forensisch psychiatrisch centrum binnen de context van de gemeenschapsinstelling.

Besluit

- We willen de maatregelen opnieuw inschrijven.
- We zijn het eens over de noodzaak van een medisch attest.
- Verder opnemen in WG6 – capita selecta.

Probatie­model

De vraag wordt gesteld hoe de betrokken stakeholders staan tegenover het bij minderjarige delictplegers introduceren van het probatiemodel zoals het bestaat bij volwassenen. Globaal bevestigen heel wat actoren dat dit model heel wat mogelijkheden biedt en sterk inspirerend kan zijn voor wat minderjarige delictplegers betreft mits er wordt voorzien in voldoende ondersteuning. Het parket verwijst naar de actuele ontwikkelingen binnen het volwassenstrafrecht waar probatie binnenkort als autonome straf mogelijk zal zijn, zonder uitstel of opschorting.

Jeugdadvocaten vragen zich af of hierbij voor minderjarigen ook gedacht wordt aan een probatiecommissie, dan wel aan de jeugdrechter. Er wordt op gewezen dat nieuwe feiten die worden gepleegd, behandeld moeten worden als nieuwe feiten en niet als het schenden van probatievoorwaarden, tenzij 'het niet plegen van nieuwe feiten' een voorwaarde was waaraan men zich moest houden. Het parket moet in deze afwegen of een nieuwe vordering vereist is. Jeugdrechters wijzen er op dat het 'niet plegen van nieuwe feiten' eigenlijk geen voorwaarde is omdat het feit dat men geen misdrijven mag plegen volgt uit de wet, die het plegen van misdrijven sanctioneert. Een nieuw feit na een definitieve veroordeling impliceert een nieuwe vordering. Daarnaast zijn er ook situaties waar het parket geen nieuwe vordering neemt om de één of andere reden.

Multidisciplinair onderzoek ifv. voorstel nodige maatregel

Dit thema zal worden opgenomen binnen Werkgroepen 3 en 5.

Standpunten jongeren en ouders

Standpunten jongeren

Belangrijke figuren in het jeugdrecht

Jeugdrechter

Een onderwerp waar veel reacties op kwam was dat van jeugdrechter. De centrale vraag hier was: 'waar moet een jeugdrechter rekening mee houden wanneer hij een maatregel treft?'

- *"Een jeugdrechter is als spelen op de lotto, je hebt geluk, of niet".*
- *"Ik was bang van de jeugdrechter, zo hoog, in zijn toga".*

De meningen die jongeren over hun jeugdrechter hebben zijn veelal verdeeld. Ofwel zat het goed, ofwel niet. Bij jongeren waar het niet goed zit zeggen ze dat er te weinig interactie is met hun jeugdrechter. Vaak ervaren jongeren het zo: "Een jeugdrechter leest je dossier en vel't een oordeel". Punt aan de lijn.

Jongeren hebben het gevoeld dat hen vaak woorden in de mond worden gelegd en dat er te zelden écht geluisterd wordt naar het 'waarom' jongeren iets hebben gedaan. Ze hebben het gevoel dat de jeugdrechter hen niet kent en dat ze via een 'dossierbril' bekeken worden. Wanneer een begeleider het voor hen opneemt, wordt er vaker wel geluisterd.

Ook geven ze aan dat er altijd vertrokken wordt vanuit welke maatregel getroffen moet worden en niet wat ze kunnen bijleren. Eigenlijk zeggen de jongeren dat ze jong zijn en fouten maken, maar dat ze ook willen leren hoe het in de toekomst beter of anders kan. Het lijkt hen interessanter om minder de focus te leggen op het straffen, maar meer op het bijleren. Nu is het nemen van een maatregel eigenlijk een verdoken manier om 'straf' te zeggen.

- *"Ik had echt een jeugdrechter die luisterde naar mij, dat deed echt deugd, hij hoorde ook naar iedereen zijn verhaal apart".*

Bij jongeren waar het wel goed bij loopt, geven ze aan dat de jeugdrechter oprecht geïnteresseerd is in hun verhaal, de tijd neemt, een gesprek aanknoopt en actief naar hen luistert. Ook geven ze aan dat de jeugdrechter rekening hield met hun context en niet enkel naar het gepleegde feit.

- *“Als ze meer zouden vragen, bijvoorbeeld: hoe gaat het met je? Maakt dat al een groot verschil”.*

Jongeren willen dat er individueel aan de slag gegaan wordt met hun verhaal en situatie. Een sanctie moet afhangen van zijn of haar achtergrond en de draagkracht van de omgeving. Zoals een jongere het sterk verwoordde: ‘hoe kan je je goed gedragen, als je geen goede voorbeelden hebt of het nergens kan leren?’

- *“Eigenlijk moet je gewoon iets uitsteken, als je wil dat je gezien wordt” .*
- *“Ik kreeg altijd de vervangingen van begeleiders, omdat ze wisten dat ik toch niet moeilijk zou doen” .*

Volgens jongeren kan het plegen van feiten ook een schreeuw om aandacht zijn. Wanneer je een feit pleegt, komen er plots een heleboel hulpverleners af, krijg je een consulent en starten ze een traject met je op. Ze ervaren dit als spijtig. Jongeren die het goed doen, worden vaak gewoon niet gezien. Er wordt te vaak vertrokken vanuit een probleem en nooit vanuit een nood van jongeren.

Als laatste geven ze aan dat 1 maatregel ook niet altijd alles oplost. ‘geef ons een lang en duurzaam traject’ is de boodschap.

Besluit

- 👉 Zit eens mét ons aan tafel
- 👉 Luister naar me!
- 👉 Kijk meer naar mijn achtergrond
- 👉 Hou rekening met mijn context
- 👉 Laat me niet beslissen, maar meedenken
- 👉 Bekijk ons als persoon, niet als een dossier
- 👉 Straf wat minder en leer ons meer!

Politie

- *“Zij waren mijn reddende engelen. Ik zat in de hel en zij hebben me gered”.*

Bij veel jongeren zit het eerste contact wel redelijk goed. Wanneer het slecht liep thuis, waren zij degenen die tussenbeide kwamen. Ze nemen je serieus en luisteren naar je, gaan op zoek naar een oplossing. Maar zodra jongeren in de ‘instellingsmolen’ terecht komen, keert het tij. Het

tolerantieniveau daalt en de stempel 'crimineeltje' lijkt sneller geplakt.

- *"Ik werd er altijd tussenuit gepikt en gefouilleerd. Waarom? Omdat ik toevallig een andere kleur heb, of er crimineel uitzie? En welk van de twee is dan het minst erge?"*

De politie weet niet altijd op welke manier ze met de jongeren moeten omgaan. Veel ervaren ook dat er in hun omgang racistische en bevooroordeelde elementen zitten vervlochten. Zulke ervaringen maken dat jongeren het vertrouwen in de politie en het systeem verliezen. Ze pleiten voor een betere aanpak en eventueel opleidingen om meer inzicht in de doelpubliek te verwerven.

- 👮 Plak geen stempels!
- 👮 Zoek meer verbinding met je doelgroep.
- 👮 Laat ons mee beslissen.

Ernst van de feiten

Stelling:

- A. Je moet vooral kijken naar de ernst van de feiten.
- B. Alle dingen zijn belangrijk (Ernst + context).
- C. Geen gedacht van.

Slechts een klein percentage kiest voor A of C. De grote meerderheid koos voor B. Je kunt niet alleen kijken naar de feiten, de context en de redenen waarom jongeren iets doen zijn ook belangrijk. Ook kijken naar de ouders, wat is hun aandeel hierin?

Maatregelen

Eerst zijn we vertrokken vanuit de vraag op welke manier ze een invloed hadden op een maatregel en hoe. Hierin werd al snel duidelijk dat het niet zo eenvoudig ligt. Veel jongeren weten niet welk aanbod er is en hoe ze daar dan gepast uit kunnen kiezen.

- *"Ik voelde me echt schuldig, en ik ben blij dat ik mee mocht kiezen wat we zouden doen".*

Jongeren geven aan dat ze willen mee nadenken over hoe het traject eruit zal zien, maar vragen ook om begeleidt te worden in de keuze die wordt gemaakt. Velen halen aan dat ze momenteel weinig vertrouwen hebben in hun 'inspraak', dat het gewoon schijnparticipatie is of op zijn minst zo aanvoelt.

- *“Een maatregel is gewoon een verdoken woord voor straf, omdat ze dat niet mogen gebruiken”.*

Een duidelijke vraag die we steeds terugkrijgen is: ‘leer ons iets’. In veel situaties wordt er enkel gekeken naar welke straf er moet gegeven worden en niet wat eruit geleerd kan worden. Een kritische kanttekening luidt ook dat er zelden doelen verbonden zijn aan de straf. Wanneer je bijvoorbeeld vraagt welk doel of nut een enkelband heeft, kan niemand daar een antwoord op geven. Misschien is het interessant om eerst te bepalen wat je doelen zijn vooraleer je gaat spreken over maatregelen.

- 👉 Participatie is een proces, iets dat je moet leren
- 👉 Stop Criminal profiling
- 👉 Eerst doelen, dan maatregelen!
- 👉 Leer ons iets, laat ons nadenken!

Geschreven project

- *“Ik denk niet dat ze vaak zeggen dat het bestaat, ik heb er nog nooit van gehoord.”*

Het spijtige aan dit project is dat jongeren hier pas gebruik van kunnen maken nadat ze al eens een feit hebben gepleegd in het verleden. Ook zijn er veel jongeren niet op de hoogte van de mogelijkheid om hierop beroep te doen. Ze willen dat jongeren hier betere toegang toe hebben.

Huisarrest

- *“Als ze al spijbelen in Mol, waarom zouden ze dat dan niet doen als ze huisarrest hebben”?*
- *“Ik begrijp de reden niet goed, waarom wordt deze straf gegeven”?*

Er is weinig animo te vinden voor huisarrest. Niemand ziet er de meerwaarde van in. Wettelijk lijkt er ook geen doel, nut of meerwaarde aan verbonden. Er waaien zelfs antwoorden in de richting van ‘het is gewoon een lapmiddel voor het plaatstekort in voorzieningen.’

En thuis kun je toch gewoon doen wat je wil? Er is weinig controle en ‘slechte vrienden’ komen op bezoek wanneer ze willen. Wanneer het thuis ook nog eens niet goed loopt, kan je geen enkele kant op.

Elektronisch toezicht

- *“Ik dacht dat jongeren niet gestraft mochten worden, wat doet een enkelband dan?”*

Net zoals bij het huisarrest is er weinig enthousiasme of begrip voor het elektronisch toezicht. Ze zien het als een te harde en stigmatiserende maatregel. Er heerst nu al zo een zware beeldvorming op jongeren, welk effect zal dit hebben? Geraken ze hier nog ooit van af? Om nadien terug opnieuw te beginnen, zeker in je omgeving lijkt hen haast onmogelijk. En net zoals bij huisarrest worden er vragen gesteld bij het doel en de leermogelijkheden.

Gesloten voorzieningen

- *“Als ik ergens een lange periode tegen mijn zin moet zitten, leer ik hier niets uit, frustraties stapelen zich op waardoor ik me alleen maar slechter voel”.*

Jongeren hun vrijheid ontnemen lost volgens hen weinig op. Het moeilijke is net om te leren omgaan met vrijheid. En wanneer je net vijf maanden opgesloten hebt gezeten, kan het pas echt ontsporen.

Gesloten voorzieningen worden door veel jongeren ervaren als nutteloos. Het voelt aan alsof jongeren als beesten worden opgesloten. Ze vinden dat er te weinig begeleiding is om inzicht te krijgen in hun situatie. Er is onvoldoende individuele aanpak en elk ‘feit’ dat ze plegen heeft dezelfde sanctie. Bijvoorbeeld: iemand die van huis wegloopt of iemand die in een huis inbreekt is iets helemaal anders, en toch komen beide jongeren in dezelfde gesloten instelling terecht en krijgen ze dezelfde behandelingen en trajecten voorgeschoteld.

Taakstraf

- *“Ik heb mee mogen beslissen over mijn maatregel en vond dat wel goed. Zo begreep ik het ook beter waarom de maatregel er kwam.”*

De taakstraf wordt meestal, en in de mate van het mogelijke, als positief ervaren. Belangrijk is dat er een link is met het misdrijf. Dat is nu nog te weinig aanwezig, maar er wordt sterk voor gepleit. Bijvoorbeeld: als een jongere een tas van een oud vrouwtje steelt, wordt zijn taakstraf nadien uitgezeten in een bejaardentehuis. Jongeren vinden het belangrijk om gehoord te worden en dat er mogelijkheid is tot inspraak. Inzicht in hun eigen aandeel en vergeving van de ‘tegenpartij’ is een voorwaarde om de straf positief te kunnen afronden. Veel jongeren haalden aan dat ze door een taakstraf het gevoel krijgen dat ze het ‘goed hebben kunnen maken’ met hun slachtoffer.

Time-out trajecten

Het meest enthousiast wordt er gesproken over de time-out projecten. Hier enkele anekdotes van jongeren:

- *“Je komt er tot rust”.*
- *“Je krijgt de volledige aandacht van 1 begeleider, dat is fijn”.*
- *“Je kan er goed nadenken over je leven”.*
- *“Je bereikt iets, komt tot een succes (berg beklimmen, tocht overleven,...)”.*
- *“Bij mij was de time-out in een andere voorziening zijn. Ik vond het wel fijn om even weg te zijn uit mijn voorziening. Het liep er niet goed en ik kon eens zien hoe het op een andere plaats zou zijn”.*

Schrikken

Soms moet je jongeren eens wakker schudden, zo van ‘ als je nu niet veranderd, dan komt het echt niet goed’. Misschien eens tonen hoe het er aan toe gaat in een gevangenis?

Preventie

- *“We zouden meer hulp moeten krijgen op school of op de instelling VOOR dat het misloopt”.*
- *“Als je in 17 instellingen hebt gezeten, kan je het je allemaal niet meer zoveel schelen”.*

Dossier

Bij dit thema stelde we de volgende vraag: “Is een dossier belangrijk?”

- *“Een dossier kan alleen belangrijk zijn als het juist is. Nu is het vaak onvolledig en beslissen ze veel en vaak op basis van dat bundeltje papieren”.*

Jongeren weten weinig over hun dossier. Ze weten vaak niet dat ze het mogen inkijken en meestal al helemaal niet dat ze er zaken aan mogen toevoegen/veranderen. Jongeren hebben het gevoel dat het niet hun dossier is, maar dat het eerder opgemaakt wordt voor professionelen. Jongeren geven mee dat dossiers nu nog vaak te subjectief zijn, dat het interpretaties zijn van de begeleiders. Jongeren geven het advies mee om het dossier meer SAMEN met hun op te stellen.

- *“Toen ik mijn dossier wou inlezen, stond ik er helemaal alleen voor”.*

Als jongeren dan toch de vraag stellen om hun dossier te mogen inlezen, botsen ze soms nog op een muur en krijgen ze geen toegang.

Wanneer jongeren toegang krijgen tot het dossier, vragen ze om meer en juistere begeleiding bij het inkijken ervan. Het lezen van het dossier brengt veel teweeg bij de jongere en daarom is een goede, professionele begeleiding op zijn plaats.

Standpunten ouders

Herziening

Besluit

- Herziening geeft de kans om evoluties binnen het traject van een jongere in aanmerking te nemen en dat is belangrijk. Behouden van de mogelijkheid van herziening.
- Het geeft de mogelijkheid om de specifieke omstandigheden van het gepleegde feit mee in rekening te brengen: niet puur herleiden tot het delict alleen.
- Drijfveer
- Context en dit ruim invullen (gezin, school, vrije tijd, ...)

Ernst van de feiten als centraal criterium bij het bepalen van delictspecifieke reacties

Stelling: Het lijkt wenselijk om, wanneer het specifiek gaat over gerichte reacties op het delict, het criterium 'ernst van de feiten en omstandigheden waarin zij zijn geplaagd, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer' als centraal criterium te hanteren.

Artikel 37 Jeugdwet: Bij het nemen van een beslissing houdt de jeugdrechtsbank rekening met de volgende factoren:

1. *De persoonlijkheid en de maturiteit van de betrokkene;*
2. *Zijn leefomgeving;*
3. *De ernst van de feiten, de omstandigheden waarin zij zijn gepleegd, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer;*
4. *De vroegere maatregelen die ten aanzien van de betrokkene werden genomen, en diens gedrag gedurende de uitvoering;*
5. *De veiligheid van de betrokkene;*
6. *De openbare veiligheid.*

Besluit

- Niet alleen de ernst van het feit/de feiten als criterium meenemen.
- Informeer je bij het nemen van een beslissing voldoende over de jongere en zijn context: voer een grondig sociaal onderzoek uit en neem daarop als jeugdrechter een beslissing.
- Communicatie is cruciaal. Ga voorafgaand aan een beslissing in dialoog met ouders en neem een beslissing in samenspraak met hen.

Voorlopige fase versus fase ten gronde en gerichte uitbreiding bevoegdheden op parketniveau

Het bieden van een reactie die snel volgt op de gepleegde strafbare feiten én het bieden van sterk uitgebouwde rechtswaarborgen worden beschouwd als uitermate belangrijke aspecten van een duidelijke reactie op een gepleegd delict. Het opnieuw uitbreiden van mogelijkheden op parketniveau bleek in werkgroep 1 een gedragen mogelijkheid op voorwaarde dat er regelgevend voorzien wordt in een helder kader waarbinnen dergelijke uitbreiding toepassing kan vinden.

Volgende vragen dienen uitgeklaard in deze context:

- Aan welke concrete reacties wordt gedacht? Aan welke uitdrukkelijk niet?
- Aan welke concrete feiten wordt gedacht?
- Welke rechtswaarborgen dienen uitdrukkelijk ingebouwd te worden opdat de uitbreiding van bevoegdheden aanvaardbaar is?

Op basis van het vermoeden van onschuld, is het evident dat enkel maatregelen van bewaring en onderzoek kunnen worden uitgesproken tijdens de voorlopige fase. Het inbouwen van meer duidelijke, delictspecifieke reacties, noopt tot het uitdrukkelijker beperken van de mogelijkheden in de voorlopige fase. Op welke manier kan hier concreet invulling aan gegeven worden?

Besluit

- Meer diversiemogelijkheden op parketniveau wordt niet uitgesloten MITS
 - er op voorhand duidelijkheid is over wat er mogelijk is dit niveau
 - er op voorhand duidelijkheid is over de gevolgen van het voltooien van de parketvoorstel
 - er voldoende ondersteuning wordt geboden voor zorg op maat
- Dit kan omdat het toelaat een snelle reactie te geven.
- Men wenst dit niet mogelijk te maken voor alle feiten.
Waarvoor wel? Bv. bij het plegen van een eerste feit.
- Enkel mogelijkheid laten voor alternatieve afhandelingsvormen op parketniveau: geen plaatsingen vanuit parket mogelijk.
Bv. gemeenschapsdienst, geschreven project, leerproject, ...

Maatregelen

Besluit

- Een maatregel moet steeds leiden tot herstel.
Herstel moet hierbij ruim worden ingevuld: ruimer dan enkel de schade.
- Een maatregel moet ook herstellen naar het gezin, naar de context, naar de maatschappij.
- Context moet breed worden ingevuld in deze: omvat niet alleen het gezin, maar ook de school, de vrijetijdsbesteding en de maatschappij.
NETWERK
- Herstel moet (kunnen) leiden tot herstart.

Mogelijkheden naar (het betrekken) van ouders

Vraag: Er worden allerlei verwachtingen gesteld en zaken opgelegd aan de minderjarige. Waarom dit ook niet voorzien/toelaten t.a.v. ouders in hun 'rol als ouder – opvoedingsverantwoordelijke'?

Stelling: Het moet mogelijk zijn om dwang te hanteren ten aanzien van ouders met het oog op het

opstarten van een aanbod gericht op het versterken van de mogelijkheden als ouder van de minderjarige delictpleger. Dergelijk aanbod dient maximaal ruimte te laten voor actieve invulling door de betrokken ouders. Ondersteunen en niet sanctioneren van de betrokken ouder staat centraal.

Stelling: De brede mogelijkheden die het 'geschreven project' biedt t.a.v. van de jongere om zelf op zoek te gaan naar mogelijkheden tot herstel van de schade en andere reacties die relevant en op maat zijn - biedt eveneens zinvolle mogelijkheden om ook ouderfiguren op een actieve wijze te betrekken en appél te doen op hun verantwoordelijkheid als ouder bij de afhandeling naar aanleiding van het delict van hun minderjarige zoon of dochter. Zowel qua 'insteek' als qua 'vertaling' biedt dergelijk project ruimte om ook 'op maat van de specifieke situatie van jongere en ouders te werken'. In samenspraak met de betrokkenen wordt het aspect 'actieve betrokkenheid opvoedingsverantwoordelijke' concreet ingevuld.

Besluit

- Er heerst grote terughoudendheid met betrekking tot het hanteren van dwang naar ouders.
- Als er toch iets wordt 'opgelegd', sta dan ook (voldoende) stil bij wat je wil doen als de dwang niet werkt / niet wordt opgevolgd.
- Investeer in communicatie en ondersteuning eerder dan in het opleggen van zaken onder dwang.
- Er moet iets positiefs tegenover de dwang gezet worden. Dit om de ouder te motiveren om mee te doen.
- Niet het gevoel geven van 'heropvoeden'.

Probatiemodel

Probation is een begrip uit het Belgisch Strafrecht. Het betekent dat de rechter een persoon kan verplichten bepaalde voorwaarden na te leven tijdens een proeftermijn. Het kan hierbij gaan om een verplichting om iets te doen of een verbod om iets te doen. Probation kan alleen worden toegestaan bij een 'opschorting van veroordeling' of bij een 'uitstel van de tenuitvoerlegging van de straf. In beide gevallen kan de proeftermijn tussen één en vijf jaar liggen.

- Opschorting betekent dat de rechter, met instemming van de beklaagde, de strafbare feiten bewezen acht, maar geen veroordeling uitspreekt, bijvoorbeeld omdat de beklaagde zijn schade hersteld heeft. Naargelang er speciale voorwaarden worden gekoppeld aan deze 'opschorting' of niet, spreekt men van een 'gewone opschorting' of van een 'probation-opschorting'.
- 'Uitstel' betekent dat er wel een straf uitgesproken wordt, maar dat deze niet uitgevoerd wordt. Naargelang er speciale voorwaarden worden gekoppeld aan dit 'uitstel' of niet, spreekt men van een 'gewoon uitstel' of van een 'probation-uitstel'.

De beklaagde (bij opschorting) of de veroordeelde (bij uitstel) moet akkoord gaan en actief meewerken. Voorbeelden van een probatiemaatregel kunnen zijn: het volgen van een

ontwenningskuur, een contactverbod, meewerken met sociaal assistent, ...

Niet-naleving van de opgelegde voorwaarden wordt gemeld aan de procureur des Konings, die dan de 'oude' zaak opnieuw voor de rechter kan brengen.

In geval van nieuwe feiten tijdens de proefperiode kan de opschorting of het uitstel herroepen worden.

Stelling: Het actief inzetten van voorwaardelijke interventies dient verder uitgewerkt en breder ingezet te worden bij minderjarigen die delicten plegen. Hiertoe dient te worden voorzien in voldoende ondersteuning, begeleiding en opvolging van de minderjarige teneinde de opgelegde voorwaarden niet te schenden.

Vraag: Wie moet voorzien in ondersteuning?

Vraag: Wie moet voorzien in begeleiding?

Vraag: Wie moet voorzien in opvolging?

Besluit

- Hoe kan je probatie rijmen met 'snel en duidelijk'?
- Er wordt heel veel verantwoordelijkheid gegeven en op de schouders gelegd van de ouders: zij moeten 'opvolgen'/'nagaan of voldaan wordt aan de voorwaarden'. Moeilijk want ouders hebben eerder in het traject de controle reeds (deels) verloren.
- In een reactie moet rechtvaardigheid inzitten: probatie kan onrechtvaardigheid (en onduidelijkheid) in de hand werken.
- Ouders vragen zich af of jongeren wel kunnen/gaan begrijpen waarom er na verloop van tijd toch nog een plaatsing volgt: jongeren zien (na een tijdje) de link met het niet respecteren van de opgelegde voorwaarden niet meer.
Als dit, dan dat, blijft niet hangen bij jongeren: jongeren kiezen dan vaak voor de gemakkelijkste oplossing, ook al bestaat die erin enkele maanden geplaatst te worden. Is duidelijker voor de jongeren zeggen ouders.
- Een grote groep ouders zijn geen voorstander van het probatiemodel. Anderen zien hierin een tool om de jeugdrechter de ruimte te geven waar een delict gepleegd is maar duidelijk een kans ziet dat de sanctie die er aan vasthangt contraproductie zou zijn, en dat de probatie net veel doeltreffender kan zijn. Probatie moet mogelijk zijn als het zijn doel kan bereiken. Het laat ook toe aan de rechter om te motiveren waarom probatie net wel of niet kan. Dat geeft een veel grotere waarde aan het vonnis.